

Юрченко-Шеховцова Тетяна Іванівна,
науковий співробітник наукової лабораторії
з проблем психологічного забезпечення
та психофізіологічних досліджень ННІЗДН
Національної академії внутрішніх справ

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ІГРОВОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ

Ігрова залежність (патологічна пристрасть до азартних ігор, лудоманія, гемблінг) займає найбільш помітне місце серед поведінкових нехімічних залежностей [1].

Ігрова залежність охоплює різні вікові групи – як дітей, так і дорослих. Але найбільш вразливі діти та молодь. При цьому науково доведено, що за гендерною ознакою до проявів комп'ютерної та ігрової залежності більшою мірою схильні чоловіки (хлопчики), ніж жінки (дівчата) [2; 3, с. 53].

Механізми формування ігрової залежності є предметом багатьох дискусій. Існує міф про те, що діти з асоціальних сімей обов'язково схильні до формування у них шкідливих залежностей. Але насправді це не так, якщо у дитини немає генетичної схильності. Ризик появи ігрової залежності більше залежить від дитини, від її особистісних характеристик, взаємин з соціумом, з оточенням.

Формування залежної поведінки відбувається під впливом певних факторів. Традиційно фактори, що визначають залежну поведінку, діляться на біологічні, соціальні та психологічні.

До біологічних факторів належать: органічні ураження мозку, спадковість, хронічні хвороби тощо. Прихильники біологічного підходу, розглядаючи механізми формування залежності акцентують свою увагу на наявності генетичної схильності та індивідуальних відмінностях в роботі нейромедіаторних і нейро модуляторних систем. В основному в рамках біологічного підходу увага дослідників спрямована переважно на хімічний вид залежностей [4].

До соціальних факторів відносять макросоціальні чинники, що впливають на все суспільство в цілому та мікросоціальні чинники, які безпосередньо впливають на людину через її безпосереднє оточення.

Макросоціальні чинники включають в себе ставлення суспільства, держави, релігії та ідеології до певних ігор. Застосування по відношенню до гравців певних санкцій, які заохочують або засуджують їх участь у грі, а з іншого боку – забезпечення умов розповсюдження ігор, їх виробництво, функціонування гральних закладів тощо. Мікросоціальні чинники включають ступінь поширення гри в суспільстві, прийнятність її з позиції моралі в безпосередньому оточенні людини, традиції участі у грі, виховання. Суспільство і держава можуть проявляти вкрай негативне ставлення до гри, але в оточенні людини участь у грі може мати заохочувальний характер, що підвищує ймовірність залучення його в гру [4].

Група соціальних факторів досить об'ємна та різноманітна. Проте говорячи про соціальні причини виникнення залежної поведінки, необхідно зазначити, що сім'я відіграє важливу роль в житті та формуванні особистості. Наприклад, гіперопіка або гіпоопіка є одним з мікросоціальних факторів, що сприяє формуванню невпевненості в собі, соціальної дезорієнтації, страху невдач і в результаті сприяє формуванню залежності.

До психологічних чинників відносять характерологічні та особистісні особливості особистості. Акцентуації характеру та психопатії. Вважається, що найбільш значущими особистісними рисами, які сприяють формуванню залежної поведінки, є нетерплячість, непереносимість нудьги повсякденного життя, а також вкрай розвинена цікавість, поряд з недооцінкою ступеня ризику і наслідків своїх вчинків. Максималізм, крайність у будь-яких вимогах, поглядах, емоціях і природне розчарування при неможливості досягти задоволення своїх завищених вимог; егоцентризм, прагнення отримати задоволення за будь-яку ціну; залежність від обставин та інших людей, страх самотності та бажання її уникнути; несамостійність, прагнення уникати відповідальності у прийнятті рішень; надчутливість до критики тощо.

Наявність психологічних травм у різних періодах життя також відіграють провідну роль у формуванні залежності. Повторення психотравмуючих ситуацій в дитинстві призводить до порушення розвитку, викликає стан апатії й відчуженості, призводить до низької афективної толерантності, нездатності подбати про себе. Виникає потреба в об'єкті чи суб'єкті залежності. Здебільшого людські стосунки замінює неживий об'єкт.

Як правило, залежній від гри людині, притаманні підвищена вразливість, тривожність, занижена самооцінка, схильність до депресії, низька стресостійкість, нездатність вирішувати конфліктні ситуації. Молодь, яка страждає ігровою залежністю, часто не вміє вибудовувати відносини з однолітками і протилежною статтю, погано адаптується в колективі.

Сучасні дослідники довели, що особи, у яких є багато вільного часу, які не знають чим себе зайняти, найбільше схильні до ігроманії. Та навпаки, люди, які професійно займаються спортом, або мають досягнення, успіхи у навчанні, чи цікаве постійне хобі, до ігрової індустрії відносяться нейтрально.

За результатами дослідження [5, с. 137] були виявлені основні параметри стійкості особистості щодо формування залежності, в тому числі ігрової. До них відносяться:

- повноцінне завершення особистісної ідентифікації;
- наявність позитивного (ідентифікаційного) життєвого сценарію;
- сформованість навичок вільного і відповідального вибору;
- сформованість внутрішнього локусу контролю;
- наявність психологічних ресурсів, необхідних для реалізації позитивного життєвого сценарію;

– наявність адекватної поінформованості щодо агресивних і деструктивних по відношенню до основних життєвих сценаріїв агентів.

Виникнення ігрової залежності в дитячому чи підлітковому віці можливо попередити. Одну з головних ролей в цьому відіграють батьки, близьке оточення індивіда. Тому важливо, щоб оточуючі (батьки, опікуни, вчителя, виховники тощо) були обізнані щодо прояву перших ознак ігрової залежності. Батькам або дорослим, які опікуються дитиною, рекомендується частіше приділяти їй увагу, спілкуватися з нею, цікавитися її життям. Необхідно надихали особистим прикладом, турбувалися про її зайнятість, заохочувати до занять спортом або творчістю.

Список використаних джерел

1. Игромания: что это? Стадии зависимости. URL : <https://www.b17.ru/blog/32210/>

2. Игровая зависимость – так дети ищут выход или выражают протест. URL : <https://www.pravmir.ru/igrovaya-zavisimost-tak-deti-ishhut-vyihod-ili-vyirazhayut-protest/>

3. Профилактика игровой зависимости у подростков: выпускн. квалиф. работа. 2019 г. URL : <http://elar.uspu.ru/bitstream/uspu/10877/2/2019porovpm.pdf>

4. Емельяненко В. Д. Мировоззрение и игровая компьютерная зависимость: поиск взаимосвязи. *Философские проблемы информационных технологий и киберпространства*. 2016. № 1 (11). URL : <https://cyberleninka.ru/article/n/mirovozzrenie-i-igrovaya-kompyuternaya-zavisimost-poisk-vzaimosvyazi/viewer>

5. Титова В.В., Катков А.Л., Чугунов Д.Н. Интернет-зависимость: причины и механизмы формирования, диагностика, подходы к лечению и профилактике. *Педиатр. Психологические науки*. 2014 г. URL : <https://cyberleninka.ru/article/n/internet-zavisimost-prichiny-i-mehanizmy-formirovaniya-diagnostika-podhody-k-lecheniyu-i-profilaktike>.